

Novelty. For the analysis of fashion behavior, for the first time, the methodology of methodological pluralism was used, which is namely in the aspect of the combination of social constructivism and social existentialism. A person's behavior is analyzed as a sociocultural practice that is subject to historical figures. The isolated stages of the figure and the description of the transformation of the fashion behavior of the individual on each of them. The concept «world of fashion» is proposed, its structure is described. The tendencies of divergence of the previously complicated world of art and fashion world are revealed.

The practical significance. Psychological and historical study of fashion behavior allows us to trace changes in socio-cultural regular practices that lie in its basis. Their consideration will allow to provide modern marketing strategies in the field of fashion and more comprehensive psychological content.

Key words: fashion, fashion behavior, reconstructive strategies, regular practices, ritualizations, stylization, vintage, social construction.

Надійшла до редакції 10.10.2018 р.

УДК 316.347 (=161.2): 130.1

МОДУСИ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ДУХОВНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Сапожнік Ольга Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
orcid.org/0000-0003-3510-5817
doi.org/10.35619/ucpmk.vi29.129
olgavasylivna08@gmail.com

Розглянуто сутність і основні модули ідентичності нації, взаємозв'язок духовної культури з культурною ідентичністю, виявлено проблемні вектори даного контенту. Окреслено значення української православної традиції в етнокультурному поступі та національній ідентичності. Виокремлено домінуючу роль релігійного мистецтва у становленні самосвідомості українців та утвердженні культурної ідентичності нації. Означено вирішальний вплив православ'я як релігійної основи у формуванні національних контентів культурної ідентичності.

Ключові слова: духовна культура, модули ідентичності, культурна ідентичність, релігійна ідентичність, православна віра.

Постановка проблеми. У сучасних умовах утвердження Україною своєї ідентичності постає питання про культурно-історичні корені української нації та її цивілізаційну визначеність. Однією з найважливіших складових духовної культури для українського народу є його належність до православної традиції. Вітчизняне православ'я впродовж століть виступало стрижнем етнонаціональної ідентифікації для українців. Однак і донині залишається актуальною й до кінця не вирішеною проблема з'ясування ролі й значення православної традиції у становленні української нації, зокрема її взаємозв'язку з релігійними та естетичними формами духовності.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми ідентичності в усіх її різновидах (модулях), є чи не найпопулярнішими у сучасних соціально-філософських, психологічних, соціологічних, політологічних та культурологічних студіях. Визнання ідентичності та її аналіз як самостійної філософсько-культурологічної проблеми пов'язані з глобалізаційними процесами і водночас з ускладненням структури соціальних інтеракцій. Проблема самовизначення і самототожності становить стрижень європейської філософії з часів Аристотеля. Своє нове осмислення вона набуває у філософії Нового часу. Р. Декарт, Дж. Локк, Д. Г'юм розглядають її, насамперед, у контексті проблем самосвідомості. Найбільш завершеної форми у класичній філософії вона набула у працях Г. Гегеля, І. Канта, Ф. Шеллінга, Г. Фіхте. Некласичну інтерпретацію проблема ідентичності отримує у гуманітарному дискурсі ХХ ст. Вона посідає центральне місце у психоаналізі З. Фрейда, Е. Еріксона та їх послідовників; символічному інтеракціонізмі Дж. Міда, конструктивізмі П. Бергера та Т. Лукмана, психології мікроспільнот Д. Тернера та Г. Теджфела, концепції «зіткнення цивілізацій» С. Гантінгтона, соціологічних концепціях Р. Баумайстера та Е. Гідденса. В рамках феноменологічного підходу (Е. Гуссерль, Б. Вальденфельс, Ю. Кристева) сформувалося розуміння діалогічної сутності ідентифікаційного процесу. Цю традицію продовжили М. Бубер, М. Бахтін, Г. Гадамер, які наголошували на принциповій діалогічності процесу ідентифікації. Чималий вплив на розробку сучасних концепцій національної ідентичності зробили праці Б. Андерсона, К. Гірца, Е. Гелнера та Е. Сміта.

Мета статті – розкрити основні модули ідентичності нації, означити взаємозв'язок модулів ідентичності з духовною культурою українців, окреслити значення української православної традиції у становленні культурної ідентичності нації.

Виклад матеріалу дослідження. У сучасній науковій літературі розрізняються: *національна* ідентичність (ототожнення себе одним цілим із нацією), *політична* ідентичність (позиціонування себе як одного з певної політичної спільноти, сили), *соціальна чи колективна* ідентичність (ототожнення себе з соціальною чи колективною позицією, або статусом). Використовується також термін «психосоціальна ідентичність», що інтегрує різні аспекти індивідуальної самоідентифікації, *культурна ідентичність* (ототожнення себе з культурною традицією), *етнічна* – (віднесення себе до певної етнічної групи), *мовна ідентичність*, *релігійна*, *етнокультурна* тощо.

Національна ідентичність проявляється у прагненнях нації бути єдиним цілим, особливо у сфері традицій духовної культури, віри, мови і ментальності. Національна ідентичність людини є її самоототожнення з цілим та почуття приналежності до однієї держави або однієї нації, незалежно від свого юридичного та етнічного статусу. Національну ідентичність завжди представляє нація, співтовариству якої притаманна спільність інтересів та потреб, спільність поглядів членів громади, поділ праці, ініціативність, свідоме підпорядкування органам влади та управління, можливість використання примусу для забезпечення правопорядку та безпеки, наявність спільної політичної та правової культури, усвідомлення своєї ідентичності у ставленні до інших співтовариств. Зміни традиційних ідентифікаційних орієнтирів (зокрема розмиття духовно-культурних меж нації за рахунок «чужих» елементів ментальності чи неприйнятних цінностей) призводять, часто-густо до розколу нації та громадянської війни. Як свідчать психологічні дослідження, становлення національної ідентичності людини як складової концепції особистості, підпорядковується певним закономірностям і проходить низку фаз у своєму розвитку та наповнює новим змістом «Я-образ» особистості, в якому все більшої ваги набувають національні ідентифікатори (ментальність, мова, духовна культура). Відтак, національна ідентичність людини визначається як процес ототожнення, уподібнення себе з певною нацією. В особистості з'являються суб'єктивне відчуття приналежності до національної спільноти як референтної групи, прийняття її групових норм і цінностей.

Т. Бердій вважає, що національна ідентичність спрямована на сьогодення, є динамічною, перебуває у процесі зміни, адаптації і формування. Якщо етнос є спільнотою, що утворюється на культурно-історичних і духовно-регулятивних засадах, то нація є утворенням політико-правовим та соціально-економічним [1; 19]. Під національною ідентифікацією слід розуміти процес самоусвідомлення певним народом своїх етнічних коренів, відчуття себе окремою спільнотою, що проживає на автохтонній території. Нація має сформований віками специфічний економічний та соціальний устрій, власну історію, відмінні від інших народів глибокі етнокультурні традиції, й буття якої спрямоване на досягнення спільної політичної та духовної мети.

Психологічними засадами національної ідентичності є емоційний зв'язок серед людей, що належать до однієї нації. Емоційний зв'язок ґрунтується на спільних морально-етичних, гуманістично-духовних цінностях. Однак в Україні зараз діють досить потужні зовнішні і внутрішні психологічні механізми витискання ментально оригінального, культурно самобутнього з власної духовної території, що призводить до ослаблення національних ідентифікаторів, зокрема релігійних та естетичних. Узагалі питання ідентичності особливо загострюються в перехідні періоди – періоди суспільної кризи, коли трансформуються і ламаються усталені соціальні зв'язки, норми, поведінкові стереотипи [3; 87]. Тому у випадку загострення соціальних конфліктів можемо спостерігати кризу ідентичності – як індивідуальної, так і колективної.

На думку А. Богачова, *колективна ідентичність*, або ототожнення з родом, передбачає в т.ч. формувальний принцип (цільова причина) своєї особистості та власної культури. Тільки через ідентифікацію з родом людина здобуває свою мовну запрограмованість, своє упередження традицією. Найбільші спільноти людського роду, з якими, власне, й відбувається зазначена ідентифікація, – це культури й соціальні інститути, в тому числі церква [2, 26].

Етнічна ідентифікація за Л. Нагорною, в сучасній етнокультурології заміщує класичне поняття «етнос», як демографічну категорію, що позначає існування окремих етнічних груп чи ідентичностей. Вона формується й існує в контексті соціального досвіду і соціокультурного процесу, з якими ідентифікують себе люди, або ідентифікуються іншими, як члени певної етнічної групи. Ідентичність такої групи базується на комплексі культурних рис, якими члени однієї етнічної групи відрізняють себе від усіх інших, – навіть якщо вони в культурному відношенні дуже близькі [4; 415].

З цієї точки зору етнічна ідентичність є однією з суттєвих рис національної ідентичності, що утворюється через як поєднання модусів *етнічної та політичної ідентичності*. Якщо етнічна ідентичність розкривається в провідних концептах сім'я – родина – рід – громада – рідна земля – традиція, то політична ідентичність має якості, зосереджені в концептах (феноменах) держави, громадянського суспільства, цивілізації, вітчизни, національної єдності, характеризується наявністю публічної влади, яка діє в межах

певної території та володіє владно-правовими регуляторами суспільних відносин. Політична ідентичність формується в об'єднанні індивідів, які прагнуть досягти спільних цілей і будують свої взаємини на основі суспільної згоди у просторі соціальних спільностей і політико-правових систем.

Отже, взаємодія, поєднання, взаємовплив етнічної та політичної ідентичності формують модус національної ідентичності. Тому національна ідентичність є інтегрованою основою стосовно соціуму в цілому і різних інших модусів ідентичності (виробничих, професійних, гендерних, регіональних та ін.), поєднавши в собі етнічну і політичну ідентичність. Водночас, на відміну від етнічної самоорганізації, політична має вертикальну інтеграцію соціуму – підпорядкованість національній еліті та владним інституціям. Важливо відмітити, що поєднання в національній ідентичності етнічної та політичної продукує синергійний ефект, суть якого полягає в тому, що національна ідентичність перевищує окремо взятую етнічну чи політичну. За Т. Усатенко, політична система нації, національна держава сприяють формуванню національної ідентичності у сфері культури, утверджуючи, зокрема, національну мову як необхідний засіб комунікації членів спільноти, надаючи їй статусу державної [7; 144].

Етнонаціональна ідентичність має ширший смисл, ніж етнічна ідентичність, оскільки охоплює цінності, культурні позиції не лише представників певного етносу, а й розділяє, сприймає культуру, духовні цінності представників інших етносів певної нації, живе за прийнятними законами поліетнічної держави. Модус етнонаціональної ідентичності виявляє той факт, що особистість, будучи представником загальнодержавної, загальнонаціональної, політичної української нації, не втрачає духовного зв'язку з рідним етносом, тобто одночасно є носієм як національної, так і етнічної ідентичності, що виявляється як у релігійних, так і естетичних формах культури.

Розширення меж культурної взаємодії за допомогою мереж засобів масової інформації, інтернету, електронних і комп'ютерних систем комунікації стирає кордони національних культур, формуючи єдиний еклектичний культурний простір глобалізації та глокалізації. З іншого боку, суспільства стають більш диференційованими, гетерогенними, спостерігаються численні стратифікаційні розшарування на регіональні й локальні виміри етнонаціональної культури. Ці процеси пов'язані з феноменом політичної ідентифікації в суспільстві.

У цьому аспекті М. Сорокопуд вказує на те, що *політична ідентичність* – це, перш за все, ототожнення себе з певною політичною позицією та належність до певної політичної референтної групи. Поширеною є інтерпретація політичної ідентичності стосовно належності до держави як політичної спільноти, що передбачає існування певних (часто конкуруючих) уявлень про державу та про державницьку самосвідомість. Політична ідентичність є одним із модусів соціальної ідентичності, вона проявляється у прийнятті певної політичної позиції і є важливою для включення людей у політичні процеси [6; 90].

Відтак, національна ідентичність є надзвичайно багатогранною й різноплановою, важливою складовою якої виступає *культурна ідентичність*. Сутністю модусу культурної ідентичності є усвідомлене віднесення людиною себе до певної культури, прийняття її норм, цінностей, моделей поведінки, способу життя та інших культурних характеристик, прийнятих у даній культурі. Залежно від культурного самовизначення індивіда формується його внутрішній духовний світ і світогляд. Генеза кожної культури (як і її носіїв – етносів та націй) проходить у конкретно-історичних середовищах, утілюючи специфічні ознаки і риси певної доби, географічного і соціального простору. Тому набуття людиною власної культурної ідентичності здійснюється в процесі соціалізації особистості. На основі міжособистісного емоційного зв'язку, а також переймання у свій внутрішній світ суспільних зразків, норм, цінностей та переживання їх як власних, індивід зіставляє й ототожнює себе з іншими. Всі ці та багато інших компонентів культури переплетені між собою, взаємодіють із процесами ідентифікації. За умов усталеного соціуму і міжособистісних комунікацій набуття культурної ідентичності сприймається як природна даність, коли в процесі соціальної адаптації спрацьовують підсвідомі механізми Я-визначеності, зумовлені культурним розвитком суспільства, етносу нації.

Культурна ідентичність – це відчуття приналежності людини до тієї чи іншої культури, способу світовідношення. Кожна людина має потребу в певній регламентації своєї життєдіяльності, яку вона може знайти лише в співтоваристві інших людей в соціумі чи мікроспільноті, що і визначають процес культурної ідентифікації. Суть культурної ідентичності полягає в тому, що людина усвідомлено, а подекуди і позасвідомо приймає відповідні культурні норми і зразки поведінки, ціннісні орієнтації, способи мислення, почування і мову.

Тому важливим культурним ідентифікатором, який є актуальним на теренах сучасної України, є *мовна ідентичність*. Я. Радевич-Винницький вважає, що мовна ідентичність є однією з первинних ідентичностей. Оскільки буття індивіда і спільноти неможливі без мови, то вона неодмінно входить до ідентифікувальних та диференціальних ознак їхньої ідентичності [5; 13].

Особливе місце у самовизначенні людини в умовах сучасного розвитку України належить *релігійній ідентичності*, яка є одним із найважливіших елементів її ототожнення з духовними засадами індивідуального і суспільного буття. Релігійна ідентичність – співвіднесення себе з тією або іншою релігією й сповіданням тієї чи іншої віри, що впливає на світоглядні переконання і життєвий вибір людини. Проблема сутності релігійного модусу ідентичності у західній гуманітаристиці побічно розглядається Е. Еріксоном, М. Еліаде, К. Гірцом, Е. Смітом, С. Гантінгтоном. Певну увагу приділяють цьому феномену й українські дослідники: П. Герчанівська, А. Колодний, Л. Нагорна, А. Орішко, В. Попов, С. Ригова, А. Ручка, Л. Рязанова, О. Саган, Л. Филипович та інші релігієзнавці і культурологи.

З точки зору філософсько-культурологічного знання релігійна ідентичність є системою духовних та віросповідальних детермінант, що визначають специфіку світовідношення та соціальну орієнтацію індивіда у світоглядних і конфесійних координатах. За допомоги релігійної ідентифікації людина самовизначається як у сакральному просторі, так і в системі соціальних оцінок та взаємодій. Саме це обумовлює бінарність цього феномена, що знаходить своє відображення у певній парадоксальності результатів соціологічних досліджень. У наш час, коли релігійність набуває все більш приватного характеру, релігійна ідентичність може мати свій вияв як у простій констатації належності до певної культурної традиції, так і виникати внаслідок особистих духовних пошуків. Крім того, процеси глобалізації, зворотнім боком яких є намагання збереження власної ідентичності, призводять до того, що релігію знов розглядають як джерело відновлення культурної пам'яті й духовної консолідації нації. Будь-яка релігійна конфесія створює певну ідентифікаційну матрицю, що складається з історико-культурних символів, міфів і стереотипів світосприйняття та поведінки, що формують сферу духовності.

Духовність пов'язана з внутрішнім життям людини, її моральним та естетичним світом. Також «духовність» часто має відтінки оціночної категорії та пов'язується з аксіологією віри, з релігією. Щодо визначення поняття духовності у науковців немає одностайної думки. Поняття «духовність» завжди мало у філософії важливе значення, відіграючи провідну роль у ключових проблемах філософського дискурсу: людина, її місце й призначення у світі, зміст її буття, культура, суспільне життя, мораль, мистецтво тощо. Українські філософи Г. Сковорода, П. Юркевич вважали, що термін «духовність» є похідним від слова «дух» (лат. spirit), що в античності означало рухливе повітря, повівання, дихання як носій життя.

З точки зору теології у християнському богослів'ї Тріїпостасний Бог є Дух. Його третя іпостась теж іменується Духом Святим, тим самим засвідчуючи людській свідомості про її особливі властивості в порівнянні з іншими іпостасями Трійці. Людина, будучи від акту створення в Божій подобі, відображає в собі цей апофатичний образ Бога. Вона у своїй Божій подобі також має три «іпостасі»: розум, слово, дух. Часто «духом» називають моральну силу людини, зміст якої обумовлюється розумом і, перш за все, розумінням кінцевої, вищої мети життя. Цією метою може бути Бог і вічне життя в Ньому; але в декого – це багатство, влада, слава, плотські насолоди та вульгарні інтереси. Однак яка життєва мета людини, така і її духовність або бездуховність.

Справжня духовність в актах самоідентифікації виявляється як творча спрямованість, насага людини; одухотворений тип світовідношення через триєдність ставлення до абсолюту, до світу – природи, суспільства, інших людей, до самого себе. Виходить з розуміння людини як духовної істоти означає, що ми визначаємо за нею безумовне право на духовне самостановлення, на ідентифікацію з Божим творінням.

Духовна культура у своїй суті є пробудженням внутрішньої дійсності нашого створіння, нашої душі, внутрішнє прагнення пізнати, відчуті і ототожнити себе з Духом, і як наслідок – перетворити всю нашу істоту на нову, в нову особистість, в «нового Адама». Духовність у релігійному модусі ідентифікації не зводиться до інтелектуальності, естетичної ідеальності, звернення розуму до етики, чистої моралі аж до аскетизму. У культурній ідентифікації духовність не є й чиста релігійність, чи пристрасно емоційне піднесення духу або розумова довіра і урегульованість поведінки на цих засадах. Духовною в культурі є будь-яка діяльність, що розвиває людину у синергії всіх форм внутрішнього життя: емоційного, раціонального, інтуїтивного, естетичного.

Висновок. Модуси ідентичності (національна, політична, соціальна, колективна, культурна, етнічна, мовна, етнокультурна, релігійна тощо) взаємопов'язані з духовною культурою нації. Ці зв'язки забезпечуються світоглядом, картиною світу, ментальністю, мовою, релігійними установками, міфопоетикою, мистецтвом тощо. Духовна культура в цілому визначає екзистенціали й індикатори нації та особи, визначає суть і зміст ідентифікаційних процесів у ситуації їх цивілізаційного вибору і самоутвердження.

Список використаної літератури

1. **Бердій Т.** Співвідношення етнічної і національної ідентичності. *Національна ідентичність і проблеми духовного відродження*. Матеріали Міжнар. наук.-теор. конф. Донецьк, 2006. С. 11-19.
2. **Богачов А.** Культурна ідентичність і пам'ять. *Філософська думка*, 2013. № 6. С. 22-28.

3. *Історико-психологічна реконструкція психологічної думки в етнокультурному просторі України*: монографія / В. Куєвда, В. Летцев, В. Литовський, А. Маслюк, Ю. Рождественський, В. Турбан, Л. Чепи, В. Шусть. Кіровоград, 2012. 258 с.
4. **Нагорна Л. П.** Ідентичність національна. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (гол.) та ін.; Ін-т історії України НАН України. Київ: Наук. думка, 2005. Т. 3. С. 415-416.
5. **Радевич-Винницький Я.** Мова і нація. *Ідентичність та її мовний компонент у неодномовному суспільстві: українські реалії* [Електронний ресурс]: http://www.lnu.edu.ua/faculty/Philol/www/mova_i_suspilstvo/02_2011/14_Radevych.pdf
6. **Сорокопуд М. Є.** Політична ідентичність як детермінанта електоральної поведінки в Україні *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, II (4), Issue: 23, 2014. С. 90.
7. **Усатенко Т.** Ідентичність в контексті мистецької освіти. *Естетика і етика педагогічної дії*. Зб. наук. пр. Київ-Полтава, 2011. С. 137-148.

References

1. **Berdyi. T.** (2006). The ratio of ethnic and national identities: *Proceedings of the International Scientific and Teor. Conference* (P. 11-19). Donetsk [in Ukrainian].
2. **Bogachov A.** (2013). Cultural identity and memory. *Filosofska dumka*, 6, 22-28 [in Ukrainian].
3. **V. Kuevda, V. Lettsev, V. Litovskiy, A. Maslyuk, Yu. Rozhdestvenskiy, V. Turban et al.** (2012). Historical and psychological reconstruction of psychological thought in etnokulturnomu space of Ukraine: monograph. Kirovograd [in Ukrainian].
4. **Nagorna L. P.** (2005). National identity. *Encyclopedia of the history of Ukraine* in 10 vol: edited by V. A. Smolii etc. (Vol. 3), (pp. 415- 416). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
5. **Radevich-Vinnitskiy Ya.** (2011). Language and nation. Identity and its language component in neodnomovnomu society: Ukrainian realities. [Electronic resource]: http://www.lnu.edu.ua/faculty/Philol/www/mova_i_suspilstvo/02_2011/14_Radevych.pdf [in Ukrainian].
6. **Sorokopud M.E.** (2014). Political identity as determinanta electoral behaviour in Ukraine. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, II (4), Issue 23, 90 [in Ukrainian].
7. **Usatenko T.** (2011). Identity in the context of art education. *Aesthetics and ethics of educational action*. Collection of scientific papers, (pp. 137-148). Kyiv-Poltava [in Ukrainian].

МОДУС ІДЕНТИЧНОСТІ І ЕГО СВ'ЯЗЬ С ДУХОВНОЮ КУЛЬТУРОЮ

Сапожник Ольга Васильевна – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, г. Київ

Рассмотрена суть и основные модусы идентичности нации, взаимосвязь духовной культуры с культурной идентичностью, обнаружены проблемные векторы данного контента. Очерчено значение украинской православной традиции в этнокультурном прогрессе и национальной идентичности. Раскрыта доминирующая роль религиозного искусства в становлении самосознания украинцев и утверждении культурной идентичности нации. Обозначено решающее влияние православия как религиозной основы в формировании национальных контентов культурной идентичности.

Ключевые слова: духовная культура, модусы идентичности, культурная идентичность, религиозная идентичность, православная вера.

MODUS OF IDENTITY AND THEIR CONNECTION WITH SPIRITUAL CULTURE

Sapozhnik Olga – PhD Pedagogical sciences, Associate Professor, PhD student of the National Academy of Managemental Staff of Culture and Arts, Kyiv

The article reveals the essence and basic modes of the identity of the nation, the relationship of spiritual culture with cultural identity, reveals the problem vectors of this content. The importance of the Ukrainian Orthodox tradition in ethnocultural progress and national identity is outlined. The research highlights the role of mental culture, including religious art, in formation of self-consciousness and self-affirmation of the nation in the civilizational progress Ukraine. The mental influence of orthodoxy as a religious pivot in the formation of national cultural identity is also noted.

Key words: spiritual culture, identity modus, cultural identity, religious identity, Orthodox faith.

UDC 316.347(=161.2):130.1

MODUS OF IDENTITY AND THEIR CONNECTION WITH SPIRITUAL CULTURE

Sapozhnik Olga – PhD Pedagogical sciences, Associate Professor, PhD student of the National Academy of Managemental Staff of Culture and Arts, Kyiv

The aim of this article is to reveal the main modes of identity of the nation, to identify the interconnection of the modes of identity with the spiritual culture of Ukrainians, to outline the significance of the Ukrainian Orthodox tradition in the formation of the cultural identity of the nation.

The methodology of the study consists in the application of the cultural approach to the phenomenon of identity, as well as the use of the dialectical methods of analysis, synthesis, comparison, generalization when considering the relationship of identity modes with the spiritual culture of the nation.

Conclusion. The modus of identity (national, political, social, collective, cultural, ethnic, linguistic, ethno-cultural, religious, etc.) are interrelated with the spiritual culture of the nation. These connections are provided by a worldview, a picture of the world, mentality, language, religious beliefs, mythopoetics, art, etc.

Scientific novelty consists in identifying of the cultural status of the notion of identity, in particular, spirituality in acts of self-identification.

The practical significance of the study is to outline the role of the Orthodox tradition in the formation of the Ukrainian nation, in particular, its interrelation with the religious and aesthetic forms of spirituality.

Key words: spiritual culture, identity modus, cultural identity, religious identity, Orthodox faith.

Надійшла до редакції 1.11.2018 р.

УДК 792.024:687.16

ТЕАТРАЛЬНИЙ КОСТЮМ І НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ЛІНІЇ ПЕРЕТИНУ

Доброєр Наталія Вікторівна – кандидат культурології, доцент,

Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса;

Баторій Анастасія Василівна – магістр культурології,

Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса

doi.org/10.35619/ucpmk.vi29.130

dobroer75@gmail.com

Продемонстровано зв'язок театрального костюма та національної ідентичності. Представлено кілька способів її репрезентації на прикладі репертуару Одеського українського музично-драматичного театру ім. В. В. Василька. Доведено, що ефективність здійснюваної в національному театрі репрезентації етнокультурної ідентичності та її актуалізації в театральному костюмі, значною мірою обумовлена логікою розвитку історичного контексту.

Ключові слова: театральний костюм, національна ідентичність, сценічна репрезентація.

Постановка проблеми. Національний театр став одним із важливих інститутів української культури, що освоював і інтерпретував філософію народного буття. У той же час театр зберігає спадщину національної культури, реконструює і актуалізує етнокультурну ідентичність.

Національний костюм, як вид декоративно-ужиткового мистецтва в системі театрального існування, заслуговує на прискіпливу увагу. Він уже набув особливої змістовності та виконує інші функції, ніж автентичний національний костюм. Про цю трансформацію докладно пише французький соціолог Ж. Бодрийяр у своїй праці «Система речей»: річ має визначену функцію та з плином часу виникають деякі технічні зміни – і вона стає багатофункціональною [3].

Природа національного костюма на сцені виступає не як окреме явище, а як невід'ємна складова ідентичності народу. Тому наш науковий інтерес спрямований на конкретні форми взаємодії театрального костюма з національною ідентичністю. Емпіричним матеріалом послужив аналіз народного українського костюма на сцені Українського театру ім. В. Василька (Одеса).

Ступень розробленості проблеми. Костюм у соціокультурному просторі розглядають у різних галузях знань: культурології (Е. Андросова, М. Яковлева), філософії (В. Давідова, О. Титар та ін.), мистецтвознавстві (О. Лагода, О. Федина та ін.), історії (Л. Клочно, О. Брайчевський й ін.). Такий підхід дає підставу вести мову про костюм (у т.ч. й театральний) як про феномен культури.

Феномену сценічного костюма присвячені театрознавчі роботи О. Анікста, В. Козлинського, О. Левченка, З. Фрезе; дослідницькі роботи сценічного костюма Р. Кірсанової, А. Чернової та ін. У філософському аспекті театральний костюм розглядає Н. Корабльова [7]. В даних роботах розкриті питання конструктивної логіки і художнього вигляду костюма при втіленні художніх ідей у сценічних моделях, естетичної спільності створюваних костюмів із театральним світом інших, оточуючих артиста предметів.

Безпосередньо національний український костюм на сцені досліджували О. Красильнікова, І. Мар'яненко, О. Кисіль, Л. Билецька, Ю. Станішевський, І. Дузь, В. Голота, Р. Захаржевська. Однак їх роботи містять лише згадку про образ у костюмі, його створення в певному контексті.

А. Дмитренко стверджує, що і в українській, і в зарубіжній літературі національний театральний костюм – лише об'єкт спорадичного розгляду в контексті сценографічного вирішення, історії театру чи драматургії [6]. Як бачимо, тема національного театрального костюма мало розкрита в українських наукових роботах із точки зору культурології. Проблеми народного театрального костюма залишаються маловивченими – на відміну від народного одягу.